

FREDRIK ERIXON

Loket – en ny svensk modell?

Alla vet vem han är. Alla är inte villiga att erkänna det, men nästan varenda svensk har någon gång sett *Bingolotto*, nittiotalets största teveframgång som "Loket" leder varje lördag på bästa sändningstid. På de kändislistor som kommer ut lite då och då rankas han högt. Kungen och Jan Guillou brukar vara de enda som ligger före. Ibland också Carl Bildt.

Alla har också någon åsikt om "Loket". Att folk alltid tycker något om en, att ens namn alltid efterföljs av ett omdöme, är väl något som alla färgstarka megakändisar får dras med, men med "Loket" är det något extra. Det är inte svenskens vanliga slätstrukenhet som lyser igenom. Han lockar och attraherar, men han väcker också avsky. Det finns lika många

som känner sig hemma i hans lördagsnöje, som tycker att han skrämmer. Opinionen tycks vara tudelad.

Rekordårens Mys-Sverige

För många påminner han om rekordårens mys-Sverige. En tid då geografikunskaperna bara behövde sträcka sig till Sverigekartan för att man skulle kunna småprata med vem som helst och då alla visste vilken schlager som låg etta på Svensktoppen. "Loket" – en svensk tiger? Nja, snarare en produkt av den svenska modellen. Inga vassa kanter och inga

konflikter. Trygghet i enkel förpackning. Snart i en teve nära dig.

För andra är "Loket" en markör för överdriven konsumism, ett uttryck för kommersiell teve när den är som sämst.

Pressen har exempelvis gått hårt åt honom. I en av våra tidningars kvinnospalter har "Loket" hängts ut som en "blekfet" farbror som leder "vulgärteve". I kvällspressen körde man för några år sedan en "story" om en stor svensk tevekändis som påstods ha utnyttjat barn i sexuellt syfte. Det framgick inte av artiklarna vilken kändis det var, men ryktena och spekulationerna satte igång. Skvaller-Sverige fick åter luft. Misstankarna föll på "Loket". En ensamstående och relativt utbildade arbetsnarkoman som på sin fritid sysslar med travsport – verkar inte det misstänkt likt en porrkonsument?, frågade sig en sociologiskt skolad skribent. Det blev en tuff tid för honom.

Anklagelserna har också varit mer sofistikerade. I septembernumret av

FREDRIK ERIXON är redaktionssekreterare för *Svensk Tidskrift*.

vänstertidskriften *Arena* intervjuas en av programledarna för det nedlagda ungdomsprogrammet *Elbyl*, Tarik Saleh. Intervjun handlar om invandrarens roller och identiteter, men mot slutet berättar Saleh om en artikel han skrivit i tidningen *Atlas* där han jämför "Loket" med satan.

"Satan har många skepnader" säger Saleh. "Satan i Sverige är idag den som sänker ribban på medvetandet och som hela tiden verkar för fördumning och trångsynthet, som hela tiden vill att människor ska kräva mindre av sig själva och andra. Leif 'Loket' Olsson är en av många representanter för detta."

En svensk modell eller satan? Det är naturligtvis lite av extremvarianterna, men i denna "Loket"-konflikt är det helt klart två urskiljbara positioner. Det visar sig ganska snart när jag ringer runt i bekantskapskretsen. Ingen rycker på axlarna, ingen suckar över fäniga frågor. Alla vet vad de skall svara, alla har faktiskt tagit ställning. Tvärsäkerheten och självklarheten i att ha ett svar på frågan, kanske förvånar många.

Socioekonomisk skiktning

Men det är inte konstigt. "Loket"-konflikten är en miniatyr av något större. Den markerar en socioekonomisk skiktning av värden och kultur, ett uttryck för en tudelning av Sverige som blir allt tydligare: konflikten mellan folket och eliten

Bingolottos kärntrupper, "Lokets" medianväljare, är vad Göran Greider skulle kalla gammal arbetarklass,

människor som aldrig haft någon större politisk eller ekonomisk makt, människor som är nöjda med det lilla. Småfolket, helt enkelt. Kritikerna är välutbildade, medvetna och rör sig ganska obehindrat i maktens sfärer. De flesta ser förvisso inte satans avtryck i "Loket", men de skulle aldrig titta på honom.

Journalistisk bakgrund

Det var med andra ord upplagt för strid när TV 4 förra hösten meddelade att Leif "Loket" Olsson skulle vara deras valankare och leda kanalens partiledarutfrågning. Kritiken lät inte vänta på sig. Stora delar av journalistkåren fnyste åt idén. För varenda journalist på mediernas samhällsredaktioner är det en dröm att få leda en partiledarutfrågning. Det är ett kvitto på journalistisk kompetens, ett bevis på att man har tillräcklig utstrålning för att kunna uppträda. Det främsta vapnet i den kollegiala konkurrensen.

Ungefär lika stort som att vinna högsta vinsten i *Bingolottos* Lyckohjulet.

Rapports KG Bergström satt inte still. Det var väl vid denna tid klart att han skulle vara en av programledarna i SVT:s valbevakning och här såg han kanske sin chans att på förhand vinna slaget om vilken kanal som skulle ha den bästa valbevakningen. Bo Krokvig, chef för det socialdemokraterna närstående konsultföretaget Hemma, var en annan som offentligt gav TV 4 och "Loket" bakläxa. Det hela blåstes upp lite ex-

tra eftersom det skedde i samband med en maktstrid i TV 4-huset. Lasse Weiss skulle sluta som programchef och ville ha Jan Scherman, chefen för samhällsredaktionen som kläckte idén med partiledarutfrågaren "Loket", som sin efterträdare, vilket några av direktörerna var minst sagt tveksamma till. Schermans förflutna och hans publicistiska linje, "folklig folkbildning", lät inte övertygande för dem på kanalens marknadsavdelning som tänkte i kommersiella termer. De ville värdera den publicistiska profilen i hårdvaluta, i reklamtid. Skulle det gå ihop med "Loket" och politik?

"Loket" själv tog inte särskilt hårt på kritiken. Eller rättare sagt, han brydde sig inte. Från kontoret på Ge-television i Göteborg säger han på hjärtlig, halvskrattande göteborgska att det där var något för "dom i Stockholm". Han gillade idén och kände själv sina begränsningar. Vad "topparna i Stockholm" tyckte spelade ingen roll.

Arbetet som valankare är inte en logisk följd av hans tidigare karriär. Ingen kunde nog föreställa sig Leif Olsson i den rollen när han klev in på den nu nedlagda *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* efter realexamen. Arbetet hade inget med det journalistiska värvet att göra, utan det var en ganska enkel tjänst på räkenskapskontoret. Efter lumpen kom han tillbaka till *GHT* och avancerade till annonsavdelningen.

Tidningsvärlden lämnade han dock ganska snart. En annonsbyrå i stan

lockade och "Loket" fick en anställning. Efterhand blev det dock mindre av arbete då fritidssysselsättningen började ta mer av hans tid. Han reste runt i hela Sverige och dömde handboll och fick på köpet sin omtalade kunskap om svensk geografi. Domarkarriären blev till slut också internationell, men franska småstäder eller schweiziska alpbyar sitter inte lika säkert.

Många intervjuer

Den journalistiska karriären började först 1978. "Loket" hade då tröttnat på sitt arbete och kände att han behövde gå vidare. Dessutom fanns det ett utlyst arbete som han verkligen ville ha. Det skulle startas en lokalradio i Göteborg och där behövdes en sportchef. Och den tjänsten fick han. På radion i Göteborg stannade "Loket" länge och med tiden började han känna sig som en journalist. Förutom sportbevakningen ledde han ett vanligt radioprogram med prat och musik som sändes riks och han deltog i redaktionens övriga arbete. Det blev många intervjuer, Göteborgspolitikerna gick inte säkra.

"En lärorik tid", säger "Loket" om åren på lokalradion. Där satt han med Janne Josefsson, Lasse Brandeby, Janne Jingeryd och skapade radio. Striderna var tuffa. Bara tanken på Janne Josefsson och "Loket" avskräcker.

I musikbåset stod en ung Joachim Berner och vände plattor. "Spela någon musik som man kan lyssna på!", klagade ständigt "Loket". "Men nu

är ju han chef för DN", säger han lite generat.

” ”Loket” själv tog inte särskilt hårt på kritiken. Eller rättare sagt, han brydde sig inte. Från kontoret på Ge-television i Göteborg säger han på hjärtlig, halvskrattande göteborgska att det där var något för ”dom i Stockholm”. Han gillade idén och kände själv sina begränsningar. Vad ”topparna i Stockholm” tyckte spelade ingen roll. ”

På papperet hade "Loket" alltså några formella meriter. Förvisso ingen tung utbildning på journalisthögskolan att skryta med, men trots allt en lång erfarenhet av intervjuer. För TV 4 var detta naturligtvis nödvändigt, men att "Loket" blev valankare hade naturligtvis kommersiella orsaker. Tanken var att han skulle locka de tittare som vanligtvis inte prioriterar valprogrammen, en grupp som TV 4 försöker "monopolisera". För dessa människor har soffan länge varit ett alternativ till att gå och rösta, och

kanalen kunde här göra en demokratisk insats.

Dessutom är denna grupp "Lokets" kärnväljare. Det är rekordårsmentalitetens människor som drömer om den svunna tryggheten och enkelheten. Traditionsbundet folk som inte känner sig hemma i dagens medialiserade värld. Men med "Loket" vrids tiden tillbaka till ett tidigt sextital. Det stora lördagsnöjet är *Hylands hörna*. Rit-Ola tecknar *Biffen och Bananen*, den unge lovande skådespelaren Per Oscarsson klär av sig naken.

Den tevepersonlighet som "Loket" liknar är också Lennart Hyland. De delar några gemensamma drag: båda är sociala genier och känns, trots skillnaden i liv och ålder, som formade av samma epok. Det är svårt att föreställa sig "Loket" sitta tillbakalutad i soffan och prata kamratligt med Göran Persson, men med Tage Erlander hade det inte varit några problem. Lika svårt är det att tänka sig *Bingolotto* med nypoppade popcorn till barnen och lördagsgrogg till den ensamstående pappan. Nej, till "Loket" dricker man kaffe och doppar av det överfyllda kakfatet.

Målgruppen är lätt att ringa in

Mellan människorna i denna målgrupp och "Loket" finns det en naturlig gemenskap. Uppväxten, mognaden och intressena är gemensamma. Det befinner sig på samma våglängd och hittar samtalsämnen utan krusiduller. I den meningen är det en

närvarande *människa* som tittarna möter. En som utstrålar genuinitet och värme. En som styrs av sitt vardagsförnuft. En som kan avfärda den nervösa mediavärldens kritik av honom som "Stockholmsperspektiv". Det är säkert en del av hans person. Det är säkert Leif Olsson.

Men det finns också en image som lyfter upp honom. Han har en nisch och är ett fenomen. Bakom den människa som varje lördag mellan 19 och 21 leder Bingolotto finns det en professionell strategi. Ett kommersiellt koncept som grundas på marknadsvärderingar och vinstkalkyler. En *homo oeconomicus*. "Loket®".

Ett exempel: Det finns många konsultfirmor som drar i "Loket" för att han skall vara med på olika reklamjippon. Ibland ställer han upp, ibland inte. Bakom beslutet ligger det, berättar en historia, en seriös värdering av åsikterna hos hans kärntrupp. Går de emot reklamjippots budskap, då ställer "Loket" inte upp. Marknadsvärdet får inte riskeras.

Ett nytt samtalsklimat

Bakom beslutet att göra "Loket" till valankare fanns också en publicistisk tanke. Jan Scherman hade sett honom intervju Martin Timell vid TV 4:s höstupptakt och slogs av professionaliteten. "Retfullt och elegant", skriver Lars Winkler i tidskriften *Makt & Media*, "avslöjade han svagheterna i programmet *På rymmen*.", den populära serien från i vintras som skapade *Hjalle & Heavy*.

Tanken var väl inte att "Loket"

skulle få partiledarna att avslöja sig i valutfrågningarna, men däremot att han med sin rutin kunde skapa ett samtalsklimat där meningsbrytningarna mellan partierna skulle framstå tydligare än vad de gjort i tidigare utfrågningar. Den stämning av tjafs och detaljstyrning som ramar in den vanliga formen leder inte till större klarhet och uppmuntrar inte till tittarengagemang.

Strategin var alltså enkel: Vi samtalar lugnt och låter partiledarna få tala till punkt. Undrar om Tarik Salehs satansupplevelse blev starkare?

Med "Lokets" utfrågningar skrevs det mediahistoria. Formen har provats tidigare, men utan att lyckas. Men det gjorde den nu. Programmen gav inte uttryck för någon allmän mönsterjournalistik, men det var en trevlig och tittarvänlig form där politik diskuterades på ett lugnt och seriöst sätt. Det visade sig också i de goda tittarsiffrorna.

Samma andra präglade också TV 4:s partiledardebatt. Den var ett av de mer konstruktiva inslagen i svensk valbevakning på länge. Lennart Ekdahl och Lena Smedsås styrde debatten fast och formrikt, men utan att avbryta, lägga sig i och tjafsa med debattörerna. Diskussionerna blev bra och åsiktsskillnaderna markerades. Ingen förfördelades av lottning och strama debattregler.

Detta innebär inte att TV 4:s valbevakning var tam och fri från kritiska perspektiv. I programmet *7 mot sju* fick debattglada politiker och debattörer visa vad de gick för. Visst blev

det lite flamsigt, men det gav valrörelsen lite mer glöd. Det var väl också tanken bakom Stig Malms och Maria Arnholms medverkan i "Lokets" utfrågningar, men där blev det bara fänigt. De frågor de valde att ta strid om var ganska avlägsna för partierna. Resultatet blev bara att programmet fick en vänsterprofil.

En ny svensk modell

SVT hade dock problem med sin valbevakning. Partiledardebatten var ett kaos. Erik Fichtelius och Helena Stålnert skötte sig hyfsat, men glömdes ibland bort vilken roll de hade. Kritisk journalistik innebär inte att journalisten själv skall vara politisk. Minnet från duellen mellan Göran Persson och Carl Bildt är tjafset om höjden på debattbordet – som förvisso kan vara viktigt, men ändå.

Efter denna duell fick SVT också visa på sin elitistiska profil, som ibland förväxlas med public service, då de hade bjudit in en panel som skulle förklara för tittarna vad Bildt och Persson hade sagt och vilken som vann.

Tarik Saleh får nog skriva om sina satansverser.

I en debatt på Publicistklubben för några veckor sedan konstaterade partiledarna att TV 4 skötte valbevakningen bäst. En självkritisk Erik Fichtelius medgav också detta i tidningen *Resumé* härföreliden. "Årets valrörelse i televisionen är det definitiva genombrottet för den seriösa kommersiella konkurrensen mot det gamla public service-monopolet."

skrev Fichtelius. Som god förlorare kunde han bara säga en sak: "Grattis TV 4!"

Nya projekt

För "Lokets" del är almanackan fulltecknad. Som alltid, skall nog tilläggas. *Bingolotto* fortsätter och han kommer inte att ersättas av Ingvar Oldsberg, som det tidigare spekulerades om. Några andra projekt är också på gång. Det finns, säger "Loket", några lösa planer på att han skall fortsätta med politiska intervjuer framöver.

Vad det än blir är det samma "Loket" vi kommer att få se. Konceptet skall inte ändras och det lär

nog människan heller inte göra. Han är ingen skjutjärnsjournalist och han är inget ideal för kritisk samhällsjournalistik över huvud taget. Studenterna på Journalisthögskolan får nog inget mentalt stöd av honom. Men "Lokets" valprogram var ett trevligt inslag i valrörelsen. Det var seriös journalistik gjord i kommersiell form för folket.

Inte för journalisterna. Inte för konsulterna. Inte för elitisterna. Men för folket.

Kanske börjar vi se konturerna på en ny svensk mediamodell.

"Loket" tvekar. Och säger på bred göteborgska: "Det viktigaste är att jag och mina tittare blev nöjda."

NY REDAKTIONSSKRETERARE

Fredrik Erixon är från och med detta nummer ny redaktionssekreterare för Svensk Tidskrift. Fredrik är 25 år, bor i Uppsala men kommer ursprungligen från Östersund. Han är fil kand i ekonomisk historia och studerar nu till en civilekonom-examen.

Den som följt Svensk Tidskrift under året har mött Fredrik i spaltarna. Vid sidan av studierna är han verksam som frilansskribent och skriver för en rad olika tidningar och tidskrifter. För Timbro har han skrivit ett par rapporter och förra hösten gav han ut boken Arv i vanhävd. Om frihetliga rötter i arbetarrörelsen. Under sommaren har han arbetat på en bok om globalisering, teknikutveckling och kultur som kommer att ges ut senare i höst.

På fritiden läser han böcker, idrottar, spelar trumpet och är ute mycket i naturen.